

Levelek Kolozsvárott

Reményik Sándor Dsida Jenőnek – Létay Lajos Kós Károlynak

„Inkarnációja az erdélyi irodalom jövődjének”

**Reményik Sándor levele Dsida Jenőnek,
Kolozsvár, 1932. szeptember 14.**

Kedves Jenő,
nagyon, nagyon köszönöm, hogy ideadtad elolvasásra ezt a csodálatos, zengő himnuszt, amelynek csapongó, játszi formájában a legmélyebb igazság és a teljes bölcsesség lakozik: az örömben megtalált és megölelt élet. Régen nem tudtam valaminek úgy örülni, mint ennek a versnek, s hidd el, hihetetlenül nagy szó az, amikor én ma még örülök.

Persze furcsa fájdalom is vegyült ebbe az örömbé. Ebben a versben szinte minden benne van, ami én sohasem voltam, az egész merő ellentéte az én élettelen életemnek és élettelen irodalom-csinálásomnak. Irigyellek mélyen és fájdalmasan az életed és az írásod ragyogó fiatalságáért. De ebben az irigységben szeretet van. Milyen jó, hogy vagy, hogy nekünk vagy, és hogy ilyen vagy. Régóta figyelem, amennyire figyelni bírom még, pályád hatalmas felfelé-lendülését, tudnod kell, hogy régen nem ígéret vagy már, hanem beteljesedett bizonyosság. Inkarnációja az erdélyi irodalom jövődjének. És amit hozol – erősen hiszem –, az kell ennek a nyomorult világnak is leginkább ma, ami ebben a versben is leginkább megragad: nyomorúságok fölé lendülő tiszta életöröm csakazértis!

Isten tartsa meg ezt a nagy erődöt, ne engedd magad semmi által letörni, s ha bármikor elővenne a csüggedés, Te viszont vedd elő a Tinti kutyád személyén át az élethez intézett himnuszkodat, örök vigasztalásod lehet az, hogy bár egyszer így tudtál írni.

Arra gondoltam első percben költeményed elolvasása után, hogy versben írok párt sort Neked – de én nem tudok már verset írni. Az utolsó éveim sok halottja közt ott fekszik az én állítólagos költészetem is a házsongárdi temetőben. Vigasztalásom, hogy van folytatása, és hogy egészen más folytatása van.

Szeretettel ölel R Sándor

*

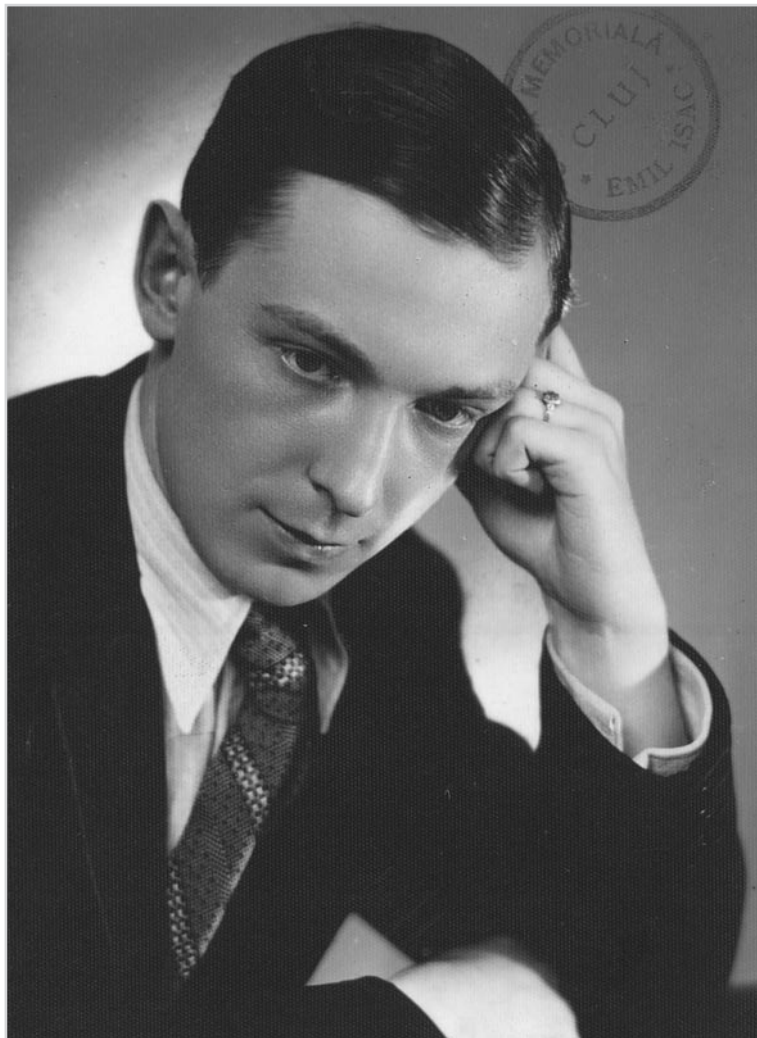
Elfogadott irodalomtörténeti bizonyosság, hogy Dsidára – az őt fiatalon fölfedező Benedek Elek mellett – Reményik Sándor volt a legnagyobb hatással.¹ Kettejük levelezését, pontosabban a Reményiknek elküldött versekre a véleménykérést Dsida kezdeményezte. Ő Baumgarten László barátjára hivatkozva jelzi Reményiknek: „felbátorított, [...] hogy milyen szeretettel és megértéssel teljesítette Ön kérését”, és ebből kiindulva „küldöm reménnyel és bizalommal telve Önhöz dolgaimat, szigorú és hibákat fölsoroló választ várva. [...] Várom Öntől a megnyugtató és erélyes feleletet, amelyhez azután szilárdan akarok alkalmazkodni, és várom az engedélyt, hogy felvilágosítást

Reményik Sándor 1910-ben
Fotó: Joánovics testvérek
© Wikimedia Commons

¹ „1925 táján elsősorban Reményik közvetítése révén fedezte föl és illesztette költői világképébe a transzilvanizmus jegyében fölvirágzó romániai magyar irodalom sajátosságait és értékeit. Pl. Erdély című verse. Dsida Reményiknek ajánlotta *Csak egy jó van: a béke* című,

1925. április 28-án írt versét”. LISZTÓCZKY László: *Ég és föld közt lebegő örök gyermek. Dsida Jenő pályaképe*. Eger, Pomáz, Dsida Baráti Kör, Kráter Műhely Egyesület, 2020. 51–58.

Dsida Jenő
1930 körül
Fotó:
Octavian Goga
© Wikimedia
Commons

kérő soraimmal ezután is felkereshessem Önt.”² Alig egy hónappal később, a második levelében Dsida megköszöni a küldött verseiről formált Reményik-veleményt: „A végtelenül megtisztelő soroknak nem győztem eléggé örülni. [...] A kritika egyes pontjait hosszú gondolkodás tárgyává tettem. [...] Az Ön élesen világító kritikája többet használt nekem, mint amennyiért egyáltalán szavakkal köszönetet lehet mondani. Engedje meg, hogy tájékoztatlanágom vagy kétségeim közepette többször írhattam Önnek, mint olyanak, akinek vezetése alá legtöbb bizalommal vettem magamat.”³ Mindebből következik, hogy a küldött versekről Reményik többször, bizonyos rendszerességgel megírhatta levélben a véleményét az arra áhító fiatal

költőtársnak. Reményik az első Dsida-kötetről megjelent ismertetőjében elmondja, hogy „már figyeljük egy-két éve”, s leszögezi: „Húszéves költő – és költő a javából”, s még azt is hozzáteszi, mintegy a most közölt levele előérzeteként: „benne lássuk irodalmi »utánpótlásunk« egyik komoly lehetőségét”⁴

A fenti levél gépirati másolata – autográf aláírással – Létay Lajos költő, szerkesztő levelezésében maradt fenn azért, mert kapcsolatban volt Dsida özvegyével, Imbery Melindával, akitől a levél származhatott. Panek Zoltán szerint Dsida Jenő „műfordításai nagy részét [...] Létay Lajos összegyűjtötte, s csak kiadóra vár...”⁵ Imbery Melinda a Dsida-vers- és -kéziranyagáról: „Házasságkötésünkkor maga Dsida megsemmisített egy halom régi levelet, kéziratot. Aztán a háború alatt veszett el sok. Teljesen földúlva találtuk a lakásunkat, óriási halomban heverték a papírok a szoba közepén. Később Létay Lajos segített a megmaradt kéziratanyag és levelezés rendezésében.”⁶ Létay tehát rendezte Dsida levél- és kéziratanyagát, és ezért – talán publikálási céllal – maradhatott nála ez a Reményik-levél.

A levelet olvasva először az jutott eszembe, hogy a kortársak között kéziratban terjedt versről,⁷ a *Psalmus Hungaricus*-ról írhatott ilyen szárnyalóan becsülő levelet Reményik. Azután utánanézttem: a vers keletkezéséről elfogadott nézet szerint „1936. május 26 és 29 közt írta a kolozsvári sétatér szelíd gesztenyefái alatt, és Jolánnak, drága kis munkatársamnak” ajánlotta „annyi szeretettel, amennyi egy ajánlásba bele sem fér”⁸ Gyorsan el kellett vetnem a *Psalmus* korábbi keletkezésének a kényszerű ötletét is, mert ezt pontosan rögzítették: „1936 május utolsó napjaiban megmutatta Reményiknek, majd a befejezett példányt ajánlással adta át: »Reményik Sándornak, hittel és barátsággal: 1936. június 3-án Dsida Jenő«”⁹ Az önéletrajzi ciklusának a *Tarka-barka strófák* című versében Dsida Jenő megkülönböztetett tisztelete jeléül Reményiket említi elsőnek:

„Reményik, Áprily és Tompa László
s a mindig zsémbes, mindig harapós,
mindig teremtő tettekért parázsló
öreg harcos, a kajlabajuszú Kós
és Kuncz, akit korán elvitt a gyászló
s a hullócsillag, Sipos Domokos,
Nyíró, Tamási, – s még ki fér a listán?
Molter, Tabéry, Berda, Bartalis tán...”

² DSIDA Jenő: *Séta egy csodálatos szigeten*. Szerk. MAROSI Ildikó, Bukarest, Kriterion, 1992, 313–315.

³ Uo., 315. Mindkét Dsida-levelet közli: *Tükör előtt. In memoriam. Dsida Jenő*. Szerk. DOMOKOS Mátyás, Nap, Bp., 1998, 18–21.

⁴ REMÉNYIK Sándor: *Dsida Jenő: Leselkedő magány. Versek. Minerva kiadás, 1928 = Pásztortűz, 1928, 8. sz., 189.*

⁵ PANEK Zoltán: *Dsida Jenő ébresztése = Utunk*, 1956, 38. sz., 4.

⁶ *Tükör előtt. i. m.* (1998), 115–124.

⁷ „Szamizdatban, gépirással terjesztették, nagyon sokáig csak legendákban létezett.” hu. wikipedia.org/wiki/Dsida_Jenő

⁸ MÁTRAJ Béla: *Emlékezés Dsida Jenőre = Vigilia*, 1958, 1. sz., 26.

⁹ LISZTÓCZKY: *i. m.* (2020)

Tudjuk, hogy a költő életében nem jelen(hetet)t meg a vers, az irodalomtörténetünk szerint először Budapesten, a *Pesti Napló*ban (1939. szeptember 3.), majd rá majdnem pontosan egy évre Kolozsváron, a *Keleti Ujság*ban (1940. szeptember 15.) közölték.¹⁰ Rajzokat, képzőművészeti írásokat kerestem a „szélsőjobboldalinak” minősített *Egyedül Vagyunk* „társadalompolitikai és szépirodalmi folyóiratban”,¹¹ és meglepődve találtam meg az 1939-es évfolyamban Dsida Jenő *Psalmus Hungaricus*át.¹² Ez lehet a költemény első közlése, mert megjelenési idejével megelőzte a *Pesti Napló*beli publikálását. Imbery Melindától kapott egy verslenyomatot Láng Gusztáv: „A *Psalmus Hungaricus*nak egyébként még egy közléséről [a *Pesti Napló*én és a *Keleti Ujság*én kívül] tudunk. Imbery Melinda ajánlódokozott meg egy nyomtatott példánnyal, melynek formátuma és papírmínősége, valamint az, hogy a költemény kezdete előtt egy novella utolsó bekezdései olvashatók, évkönyvre vagy kalendáriumra enged következtetni. (Valószínűleg 1940–44 között jelent meg.) A kiadványra azonban nem sikerült rábukkannom.”¹³ A Láng Gusztáv által leírt s kapott nyomtatvány nem lehet azonos az *Egyedül Vagyunk*ban megjelent, egész oldalon kezdődő közlésével, ami első megjelenése.

Tovább kerestem a Reményiket levélírára készítő Dsida-verset lehetőleg keletkezése vagy megjelenése szerint, tehát a levél megírása (1932. szeptember 14.) előttieket. A következő évben megjelent *Nagycsütörtök*-kötetről¹⁴ ugyancsak írt Reményik,¹⁵ s kiemeli a csúcs-verseket: *Nagycsütörtök*, a két, Kuncz Aladárhoz írott: *Szobor és drágakő*, *Immáron ötvenhárom napja...*, aztán a *Kettőtört óda a szerelemhez* és az *Amundsen kortársa* címűeket. Ismertetésében megállapítja, hogy az alkotójuk „ma szuverén ura minden versformának”. Ám ennek az igazán elismerő hangú könyvismertetésnek sokkal hűvösebb a hangja, mint az átforrósodott levélnek.

Akkor melyik Dsida-versről lehet szó? A levél utalásai sokatmondók, mert Reményik „csodálatos, zengő himnusz” említi, és ami megragadja benne, az a „nyomorúságok fölé lendülő tiszta életöröm csakazértis!”. S a következő levélbekezdés egyértelművé teszi a lelkesültségét kiváltó verset: „vedd elő a Tinti kutyád személyén át az élethez intézett himnuszodat”. Ez a *Kóborló délután kedves kutyámmal – Lírai riport öt fejezetben* című vers lehet,¹⁶ amelynek az első közlésekor a keletkezési dátumát is odaírta Dsida: Kolozsvár, 1932. szeptember 8.¹⁷ A szöveg véglegesítése után kaphatta meg Reményik a kéziratot,¹⁸ és ő napokon belül, 1932. szeptember 14-én e levélben reagált is rá. Az általa korábban megismert Dsida-versek és az újonnan olvasott tanulságaként fogalmazza meg a költő emelkedő pályaszakaszában azt, hogy ő: „Inkarnációja az erdélyi irodalom jövődjének”. Reményik ugyanakkor önmegjegyzéseket is belefoglal a levelébe, „furcsa fájdalomról” ír, mert „ebben a versben szinte minden benne van, ami én soha sem voltam”, és saját költészetét a Házsongárdba költözöttnek láttatja.

A fiatal költőtársát a költészet magas régiójába helyező Reményik joggal minősíti „csodálatos, zengő himnusz” a verset, amelyből a „nyomorúságok fölé lendülő tiszta életöröm” sugárzik.

„Áldom a hang szent élvezetét is: a fák suhogását,
ég morajos dörgését, záporosó zuhogását,
kis verebek csipegését, nagy motorok dohogását,
nők csacsogó fecsegését, pajkos ebek csaholását,
fürgé lovak dobaját és társszekerek robaját és
zongora mély akkordjait este, ha kedvesem ujjá
surran a billentyűkön s halk futamok szeliden hűs
hullámlása csobog körül. Ó „Traviata” szerelmes
dallama, ó zengő „Pathetique” s valamennyi szonáta!
Szép dolog élni, kutyuskám. Szembe haladni a széllel.”

¹⁰ LÁNG Gusztáv: *A „magyar zsolnárt” polifóniája = A sorsvállalás drámája. Írások Dsida Jenő magyar zsolnártáról*. Eger, Pomáz, Dsida Jenő Baráti Köri, Kráter Műhely Egyesület, 2004, 14–24.

¹¹ Az *Egyedül Vagyunk* 1938 októberé és 1944 októberé között jelent meg, Oláh György (főszerkesztő), Pongrácz Kálmán, Kárász József szerkesztette, s közölték a népi írókat (Darvas József, Illyés Gyula, Németh László, Veres Péter, Szabó Pál), továbbá Illés Endre, Csuka Zoltán, Szabó Lőrinc, Takáts Gyula, Tatay Sándor és Weöres Sándor írásait. hu.wikipedia.org/wiki/Dsida_Jenő

¹² A szerkesztőség, valószínűleg ugyancsak egy gépiratban terjesztettből, ezzel a bevezetővel közölte: „Ez a költemény Dsida Jenőnek, a fiatalon elhunyt erdélyi költőnek utolsó önvallomása. Talán már a vég közelédtét érezte, mikor Kolozsvárott megírta. Megilletődötten adjuk át hagyatékából olvasóinknak”. DSIDA Jenő: *Psalmus Hungaricus = Egyedül Vagyunk*, 1939, S. sz., 6–8.

¹³ LÁNG: *i. m.* (2002) Dsida munkásságáról szóló alapkönyvek LÁNG Gusztáv: *Dsida Jenő költészete*. Kolozsvár, Kriterion, 2000; Uő: *A lá-*

adás közjátéka. Dsida-tanulmányok. Szombathely, Savaria University Press, 1996

¹⁴ A *Psalmus Hungaricus* kötetben: *Angyalok citeráján*. Cluj-Kolozsvár, Erdélyi Szépművészeti Céh X., 1938

¹⁵ REMÉNYIK Sándor: „Nagycsütörtök” (*Dsida Jenő új vers-kötetéről*) = *Pásztortűz*, 1933, 22. sz., 407–409. Szemlér Ferenc szerint „A *Nagycsütörtök* adja meg Dsida igazi költői arcát. [...] A *Tükör előtt* című tőredékben hátrahagyott lírai regény – már-már a Nagy Költészet.” SZEMLÉR Ferenc: *Dsida Jenő = Tükör előtt i. m.* (1998) 100–101.

¹⁶ DSIDA Jenő *összegyűjtött versei*. Szerk. LÁNG Gusztáv, URBÁN László, Arad, Irodalmi Jelen, 2012, 93–101.

¹⁷ *Erdélyi Helikon*, 1932. október, 528–534.

¹⁸ Ez a *Pásztortűz* szerkesztőségében is megtörténhetett, mert az 1930. június 15-én megjelent 12. számtól az 1933. november 30-án kiadott 22. számig a címloldalon így szerepeltek: szerkesztő: Dsida Jenő, főmunkatárs: Reményik Sándor.

Adatok az *Utunk XY írja* című rovatának keletkezéséhez

Létay Lajos levele Kós Károlynak, Kolozsvár, 1970. szeptember 22.

Drága Károly Bácsi!

Mióta nemrégiben Károly Bácsinál jártam, nem hagy nyugton a gondolat, hogy Károly Bácsit valamilyen módon megnyerjem, megszólaltassam az *Utunkban*. S ki-mondottan az a töprengésem vezetett az ötlethez, hogy az *Utunkban* egy új rovatot indítsak. És pedig az első oldalon egy szép tablettá-sorozatot, legfennebb egy gépelt oldalnyi terjedelműt, irodalmunk nagyjai tollából. És itt természetesen Károly Bácsié az első hely. Nagyon-nagyon szeret-

Létay Lajos
Fotó:
Csomafáy
Ferenc
© Wikimedia
Commons

ném, ha Károly Bácsi ki se lépve a szobából, legfennebb az ablakon kinézve, lábát pihentetve a nagy karosszékben, elmondana az *Utunk* olvasóinak hetenként valamit gazdag életéből, tapasztalataiból, gondoljaiból, emlékeiből. Egyszóval amiről éppen jónak látná Károly Bácsi. A rovatot így képzelném el:

Kós Károly:

- Kertemről
- A szemközti házról
- A motorokról
- A fiatalságról
- A harc szépségéről

stb. stb.-ről, mert én itt kapásból ízelítőként csak néhány címszót, témát soroltam fel, elsősorban olyanokat s azokat, amelyek éppen azokból a kedves percekből adódnak, amelyeket nemrégiben Károly Bácsinál töltöttem.

Ez a levél amolyan előzetes tapogatózás, felderítés akar lenni. De nehogy azt remélje Károly Bácsi, hogy ennél maradok. Pár nap múlva, ha megengedi, személyesen is felkeresem, abban a reményben, hogy addig már ki is alakította számunkra téma-tervét, s amikor belépünk, már azzal fogad: Jól van fiam, megszsz.

Addig is sok szeretettel köszöntöm Károly Bácsit:

Létay Lajos

*

Az *Utunk* című folyóiratba egy rovatindításhoz Kós Károlytól is írást kérő Létay-levél nem szerepel a *Kós Károly levelezése*-kötetben,¹⁹ ugyanis az féloldalas, csak a Kós által írottak zömét közli. A Kós Károlynak írt levelek jelentős együttese a szobrász fia, Kós András szerint: „apámnak az 1944. októberi (szótári) »nagyakarítás« következtében még megmaradt, vagy véletlenül utólag előkerült (a kertből, a szemétkből), apám halála után reám bízott hagyatékrésze”.²⁰ Ezt a hagyatékrészt (több száz tétel, jegyzéke harminchét oldal) Kós András kérésére e sorok írója Csapody Miklós irodalomtörténész (akkor országgyűlési képviselő) segítségével juttatta el 2004-ben a Magyar Építészeti Múzeumba, Budapestre.²¹

Létay Lajos (1920–2007) költő, író, országgyűlési képviselő (1969–1989), az *Utunk* folyóirat főszerkesztőjeként (1958–1989) fordult bizalommal 1970 szeptemberében – többek között – Kós Károlyhoz, hogy rövid írásokat kérjen tőle a lapjában megindítandó „legfennebb egy gépelt oldalnyi terjedelmű” sorozatához. Természetes gesztus, kihagyhatatlan annak a Kósnak, akinek már a lap megszületésekor szoros köze volt az *Utunkhoz*, ugyanis

¹⁹ KÓS Károly *levelezése*. Szerk. SAS Péter. Bp., Mundus, 2003

²⁰ Kós András levele a szerzőnek, 2004. december 31.

²¹ Utódja: Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumen-

tációs Központ. A Létay-levél pontos hivatkozása: Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) Múzeumi Osztály, Kós Károly hagyatéka 918/5. doboz.

„a lap címfejték” ő volt a megalkotó tervezője. Ám rá jellemző módon ehhez is önkritikusan viszonyult, és tizenkét év múlva, az ötszázadik lapszámot várva a tördelésével, a betűtípusok használatával kapcsolatos elvárásait és kritikáját is megfogalmazta.²² Kós Károly később még kétszer írt a szerkesztőségnek: megköszönte a nyolcvanadik születésnapjára küldött jókívánásokat, és az *Utunk* „25 éves évfordulója alkalmára rendezett költői estre, valamint baráti vacsorára” szóló meghívást ugyancsak megköszönve ismét megemlítette, hogy „Gaál Gábor jóvoltából én rajzoltam meg az újszülött lapnak 5 betűből álló s a mai napig sem változott címfejtékét”.²³ Az új rovatban *Kós Károly írja* címmel megjelentették ezt a levelet,²⁴ és így mintegy eleget tett Kós a fölkérésnek is. Ő még ezután is fontos föladatának tartotta a tapasztalatai és információi átadását az öt fölkereső vendégeinek, az ezután írt leveleiben (Czine Mihálynak, Féja Géának, László Gyulának, továbbá építészeknek) és a *Kiáltó Szó*ról született tanulmány igényű visszaemlékezésében.²⁵

Horváth Imre írja címmel a rovatindítóban foglalkozik az írásra fölkérő levéllel, s megállapítja, hogy „ezt a levelet szeptember 1000-én írta” a főszerkesztő. Ebből kiindulva írásában elábrándozik azon, hogy „az év legszebb hónapja, szeptember is csaknem végtelen”, főleg a nagyvárosokban (például Kolozsvárt). A felesége világosítja föl, hogy „az ezres – a levélsorszámot jelenti” (a Kós Károlynak küldötté 996).

Az *XY írja* rovatnak gyakori szerzője Horváth Imre,²⁶ és folsorakozott mellé az erdélyi írók idősebb generációjának több jelentős képviselője (Bartalis János,²⁷ Kovács György,²⁸ Molter Károly,²⁹ Szemlér Ferenc,³⁰ Zaharia Stancu³¹). „Ezen a héten nem költő beszélget ebben a keretben”, hanem *Az Utunk írja* cím alatt a bukaresti magyar hetilap, *A Hét* 1970. október 23-ai megindulását köszöntötték.³² Összességében nagyon változatos a rovat tartalma az élet apró-cseprő dolgainak a följegyzésétől fontos irodalomtörténeti adalékok közléséig. Bartalis János emlegeti az első verskötetének (Erdélyi Szépmíves Céh, Kolozsvár, 1926) az illusztrációit és fedelét rajzoló Kós

Károlyt és Áprily Lajost, a kötet címadóját: *Hajh, Rózsafa*.³³ Természetesen nem kerül minden héten, minden lapszámba a kis keretes írásból, különösen a politikai események és mondanivalók szorítják ki, s talán a rovatba írásra fölkértek lassúsága is. A rovatindítástól alig egy év elteltével már a fiatalabb írónemzedék is szóhoz jutott (Beke György, Bálint Tibor, Lászlóffy Aladár, Panek Zoltán, Mikó Imre, Majtényi Erik, Szilágyi István, Szász János stb.).³⁴ Bálint Tibor magáról a rovatról ír, amely szerinte „apró lírai vallomások a lap jobb felső sarkában”, és örül, hogy abban „a mi őszülő öregeink [...] aranykrajcárjait” olvashatta. Ám csalódott, amikor látta, hogy „mily hamar átadják a stafétabotot a fiatalabb nemzedéknek”, és így kimaradtak a „villanó emlékek ebből a zsebükrekből”. Írását – ami már több, mint az eredetileg megszabott „legfennebb egy gépelt oldalnyi” – az öregek tisztelete hatja át (emlegeti a Szilágyi Domokos–Plugor Sándor *Öregek könyvét* is). „A mi hazai magyar irodalmunk nem egyéb, mint a mi kézfogásunk öreg kollégáinkkal két világháború, annyi ínség és a reménység fölött.”³⁵ Gyakorta megszólal a főszerkesztő, Létay Lajos is, aki elsősorban politikai, írószövetségi eseményekre reagál,³⁶ de tiszteleg a költőfeleségek előtt is: „Miért irigyelnek titeket, költőfeleségek? Asszonyok vagytok ti az asszonyok között, s bizony nem sokkal különb a sorsotok, mint épp azé, ki értetek e sorokat írja.”³⁷ A rovatnak változatos a tematikája, az „érettségizik a lányomtól”³⁸ a „megcsinosodott könyvekről”, könyvgrafikáról, illusztrációkról, borítókról szólóig.³⁹ Ahogy minden állandó rovat esetében, ennél is lehetett iráshiányos időszak, mert néha több lapszámból is kimaradt, vagy fogalmazhatunk így is: más, fontos írás – sokszor versek – vagy illusztráció került a „helyére”. 1975-ben pedig a címét is meg bővítve, egy-egy városból, településből jelentkeznek a szerzők, s ezt a főcímben is közlik (például *Létay Lajos írja Dobrudzásból*,⁴⁰ *Beke György írja Nagyváradról*,⁴¹ *Szász János írja Bukarestből*,⁴² *Szilágyi István írja Szatmárról*.⁴³) Ezután az írás témáját is kiemelik a címben, például *Lászlóffy Aladár írja a kolozsvár-napocai Kriterion- napokról*⁴⁴, *Szemlér Ferenc írja a ten-*

²² KÓS Károly: *Újratördelném az Utunkat...* = *Utunk*, 1958, 21. sz., 10. Újra közli SÜMEGI György: *Levélpótlás Kós Károlytól*, *Utunk*, 1957. = *Korunk*, 2005, 8. sz., 84–88.

²³ KÓS: *i. m.* (2003), 484., 595.

²⁴ *Utunk*, 1971. június 25.

²⁵ KÓS: *i. m.* (2003), 692–828. Az egyik utolsó 1977. május 26-án e sorok írójának.

²⁶ Például: 1970. október 9., 16.; november 27.; december 4., 11., 25.; 1971. február 26.; március 26.; december 10.; 1972. április 14.

²⁷ Például: 1970. december 4.; 1971. augusztus 6.

²⁸ 1970. november 20.

²⁹ Például: 1970. november 13.; 1971. április 16.; május 21.

³⁰ Például: 1970. október 23.; november 6.; december 18.; 1972. január 7.

³¹ 1971. június 18.

³² 1970. október 30.

³³ 1970. december 4.

³⁴ Legelőszőr: BANNER Zoltán írja = *Utunk*, 1971. december 17.

³⁵ 1972. június 16.

³⁶ Például az írókonferenciára elkészült tézisekről. *Utunk*, 1972. márc. 31.

³⁷ 1972. március 31.

³⁸ SZÁSZ János írja = *Utunk*, 1972. június 30.

³⁹ 1972. október 20.

⁴⁰ 1975. június 6.

⁴¹ 1975. június 27.

⁴² 1975. július 4.

⁴³ 1975. június 13.

⁴⁴ 1975. július 11.

Kós Károly
Fotó:
Csomafáy
Ferenc
© Wikimedia
Commons

gerpartról címen négy rövid versét közlik,⁴⁵ *Lászlóffy Aladár írja egy esőcsepről*.⁴⁶ Létay Lajos megidézi a sokat látott és szolgált főszerkesztői asztalát is, mert „mindenki innen

indul el, ettől az asztaltól”, s rajta „a kéziratban, az oldalban egy mondatért, szóért folyik a küzdelem”.⁴⁷

Az 1970 őszen indított, változatos tartalmú és gazdag szerzőgárdájú rovatot – kisebb-nagyobb kihagyásokkal – még az 1980-as évek elején is írják. E rövid példatarral csupán a fölkérő levél elindította írások változatosságára, sokféleségére, az erdélyi irodalom néhány „aranykrajcárjára” szerettem volna fölhívni a figyelmet. Azért is, mert a Kós Károlynak 1970. szeptember 22-én írt *Utunk*-főszerkesztői levél egy jelentős, nagy, több száz darabos dokumentumegyüttes egyetlen fontos darabja. Kós Károly által András fiára „bízott hagyatékrésze”, amelyről a Magyar Építészeti Múzeum nevében az ajándékért köszönetet mondó Hadik András művészettörténész Kós Andrásnak küldött levelében közli: „Terveink között szerepel, hogy a múzeum forrásközlő sorozatában (*Lapis angularis*) válogatást adunk ki az anyagból”.⁴⁸ Tudtommal e levélben jelzett „válogatás” mind ez ideig nem jelent meg, pedig Kós Károlytól legalább száz dokumentumot (köztük bizonyosan közöletleneket is), továbbá több száz őhozzá írott levelet (Áprily Lajostól, Czine Mihálytól Sütő Andrásig, Entz Gézától, Ilia Mihálytól, Kacsó Sándortól Pál Balázsig) tartalmaz. Bizonyosan fontos, talán eddig közöletlen adatokat is föl lehetne tárni belőle Kós Károly építészeti és írói életművéhez, és gazdagítani lehetne a *Kós Károly levelezése* kötettel fölrajzolt kapcsolati hálóját.

Kós Károly „hagyatékrésze” 2004 óta, lassan negyed százada alussza Csipkerózsika-álmát a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központban.⁴⁹ Kós Károly példája és életműve Erdélyben, Romániában és Magyarországon gyakori hivatkozások, emlegetések tárgya. A fölnövekvő kutatói generációk azonban nem érdeklődnek iránta, vagy erre senki sem hívja föl a figyelmüket. Még meddig?

⁴⁵ 1975. július 25.

⁴⁶ 1976. augusztus 20.

⁴⁷ LÉTAY Lajos *írja. Gaál Gábor íróasztalánál = Utunk*, 1976. július 2.

⁴⁸ A 2006. február 20-án keltezett levél másolata e sorok írójának tulajdonában van.

⁴⁹ Tudtommal ebből az anyagból eddig egyetlen fontos dokumentumot, följegyzést közöltek az 1956-os forradalomról. KÓS Károly: „Életemnek legnagyobb, legmegrázóbb élménye” = *Korunk*, 2005, 12. sz., 92–98.